

Klein Wetsinge

De waterstaatskerk: onder staatstoezicht gebouwd

Nadat de vervallen dertiende-eeuwse kerk van Groot Wetsinge werd gesloopt, werd in de tweede helft van de negentiende eeuw de kerk van Klein Wetsinge gebouwd. De nieuwe kerk is een zogenaamde 'waterstaatskerk'. Met dit begrip wordt meestal een kerk bedoeld die gebouwd is met steun of onder toezicht van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat hield zich tussen 1820 en 1880 niet alleen bezig met weg – en waterbouw, maar was ook de Rijksbouwmeester die de bouw van alle Rijksgebouwen voor haar rekening nam. Zo werden in die jaren honderden tolhuisjes, brugwachtershuisjes, gevangenissen, postkantoren, stations, seinhuisjes en dienstwoningen in dezelfde sobere stijl gebouwd. De uniformiteit van de gebouwen werd lange tijd bekritiseerd. Inmiddels is er veel meer waardering gekomen voor de waterstaatsgebouwen en zijn veel hiervan verheven tot gemeentelijk- of rijksmonument.

Kerk Klein Wetsinge

Sobere kerken

Met het bouwen van nieuwe kerken werd geprobeerd slepende conflicten op te lossen tussen protestanten en katholieken over het recht op oude kerkgebouwen. Veel oude kerken waren in de Reformatie in handen van protestanten gekomen. In de negentiende eeuw begonnen katholieken in gebieden waar zij de meerderheid hadden hun oude kerken terug te eisen. Volgens de katholieken waren de kerken onrechtmatig in bezit gekomen van de protestanten en daarom eigenlijk nog steeds het eigendom van de katholieke parochie. In dit conflict is het toenemend zelfbewustzijn van het katholieke deel der natie te herkennen.

Tot ongenoegen van de protestanten in Zuid-Nederland wisten daar veel katholieken hun kerkgebouw terug te krijgen. Doordat de overheid financiële steun gaf voor de bouw van nieuwe kerken, werd dit probleem opgelost. Andersom werden nieuwe katholieke kerken gebouwd waar de oude kerk in handen van de protestanten bleef, zoals in Westernieland. Pierre Cuypers (1827-1921), een van de invloedrijkste negentiende-eeuwse architecten van ons land, ontwierp de nieuwe kerk van Westernieland. Cuypers stond bekend om zijn neogotische ontwerpen, een stijl die indertijd direct werd geassocieerd met de hoogtijdagen van de katholieke kerk. Behalve vele neogotische kerkgebouwen of 'Cuyperskerken', waaronder ook de Sint-Jozefskathedraal in Groningen, ontwierp Cuypers ook seculiere gebouwen.

Haagse zuinigheid

Bij de bouw van de waterstaatskerken stond spaarzaamheid voorop. De kerken werden zo goedkoop mogelijk gebouwd, maar tegelijkertijd gedecoreerd om het gebouw meer uitstraling te geven. Veel waterstaatskerken zijn getooid met gietijzeren omlijsting, een nieuwe techniek die in het midden van de negentiende eeuw erg populair was. In Groningen zijn de kerken van Den Horn, Nieuw Beerta en Wittewierum goede voorbeelden hiervan. Bij de bouw werden vaak de oude fundamenten van de oude kerk of oude bouwmaterialen gebruikt. Zo is de kerk van Wittewierum gebouwd op de fundamenten van de middeleeuwse kloosterkerk en zijn de stenen en het kerkinterieur van de gesloopte kerk in Lagemeeden gebruikt voor de nieuwe kerk van Den Horn. Aan deze zuinigheid is ook te danken dat de middeleeuwse toren van Uitwierde mocht blijven staan: alleen het kerkgebouw werd vernieuwd.

Architecten

Tegenwoordig bestaan er veel beroemde architecten die als persoon bekender zijn dan de gebouwen die ze ontwierpen. Lang is het echter zo geweest dat het er weinig toe deed wie een gebouw ontworpen had. In de 'waterstaatsperiode' begon dit te veranderen. Meestal werden deze kerken ontworpen door reguliere architecten, ingenieurs en aannemers en verzorgde Waterstaat alleen het toezicht en de goedkeuring van de plannen. Een aantal kerken werd echter ontworpen door ingenieurs van Waterstaat zelf. Dit waren vaak geen anonieme bouwmeesters meer, maar architecten die bij de bouw van kerken expliciet werden genoemd.

Zo staat op de gevelsteen van de kerk van Onderdendam de naam van de architect van waterstaat, W.K. Dusseldorp, pontificaal vermeld. Dusseldorp, de zoon van waterstaatsingenieur G. Dusseldorp, heeft een heel aantal kerken in Groningen op zijn naam staan. Naast de kerk van Onderdendam zijn bijvoorbeeld de kerken van Den Horn en Zuidhorn van zijn hand. In bijna alle gevallen zijn deze kerken in te delen onder het neoclassicisme of de neogotiek, conform de smaak van die tijd; een echte Waterstaatsstijl bestond niet.

Gevelsteen Klein Wetsinge

